

BO'LAJAK PEDAGOGLARNING KONFLIKTOLOGIK KOMPETENSIYASINI SHAKLLANTIRISH

Gulmonova Guli Anvar qizi

Chirchiq davlat pedagogika universiteti
Maktabgacha va boshlang'ich ta'lim fakulteti
Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi talabasi
gulmonovaguli75@gmail.com
<https://doi.org/10.5281/zenodo.22045371>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 17-avgust 2026 yil
Ma'qullandi: 19-avgust 2026 yil
Nashr qilindi: 21-avgust 2026 yil

KEYWORDS

konflikt, konfliktologiya,
konfliktologik kompetensiya,
bo'lajak pedagog, pedagogik
faoliyat, nizoli vaziyat,
konfliktni boshqarish, konfliktni
oldini olish, kommunikativ
kompetensiya, pedagogik
muloqot, emotsional
kompetensiya, nizolarni
konstruktiv hal etish, kasbiy
kompetensiya, pedagogik
kompetentlik.

ABSTRACT

Ushbu maqolada bo'lajak pedagoglarning konfliktologik kompetensiyasini shakllantirishning nazariy asoslari hamda pedagogik imkoniyatlari yoritilgan. Konfliktologik kompetensiyaning bo'lajak pedagoglarning kasbiy faoliyatidagi ahamiyati, ta'lim jarayonida yuzaga keladigan nizoli vaziyatlarni aniqlash, tahlil qilish, oldini olish va konstruktiv hal etishdagi o'rni tahlil qilingan. Shuningdek, pedagog va ta'lim oluvchilar, pedagog va ota-onalar hamda pedagoglar o'rtasidagi nizoli vaziyatlarni samarali boshqarishda kommunikativ, emotsional va ijtimoiy ko'nikmalarning ahamiyati ochib berilgan. Maqolada bo'lajak pedagoglarda konfliktologik kompetensiyani rivojlantirishda interfaol metodlar, muammoli vaziyatlar, pedagogik treninglar, rolli o'yinlar, keys-stadi texnologiyasi hamda kommunikativ mashqlardan foydalanishning didaktik imkoniyatlari tahlil qilingan.

Bugungi globallashuv va ta'lim jarayonining jadallik bilan rivojlanishi sharoitida pedagoglardan nafaqat chuqur kasbiy bilimga, balki turli nizoli vaziyatlarni to'g'ri anglash, boshqarish va konstruktiv hal etish ko'nikmalariga ega bo'lish ham talab etilmoqda. Ta'lim jarayonida pedagog va ta'lim oluvchilar, pedagog va ota-onalar hamda pedagoglar o'rtasida turli sabablar asosida nizoli vaziyatlar yuzaga kelishi mumkin. Shu bois bo'lajak pedagoglarda konfliktologik kompetensiyani shakllantirish ularni kasbiy faoliyatga tayyorlashning muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

Konfliktologik kompetensiya bo'lajak pedagogning nizoli vaziyatlarni aniqlash, ularning kelib chiqish sabablarini tahlil qilish, oldini olish hamda yuzaga kelgan konfliktlarni tomonlarning manfaatlarini hisobga olgan holda konstruktiv hal etish qobiliyatini ifodalaydi. Mazkur kompetensiya pedagogning kommunikativ, emotsional va ijtimoiy ko'nikmalari bilan bevosita bog'liq bo'lib, ta'lim jarayonida sog'lom psixologik muhitni shakllantirish va samarali pedagogik muloqotni ta'minlashga xizmat qiladi.

Bo'lajak pedagoglarda konfliktologik kompetensiyani rivojlantirish jarayonida interfaol metodlar, muammoli vaziyatlar, rolli o'yinlar, pedagogik treninglar, keys-stadi texnologiyasi,

munozara va kommunikativ mashqlardan foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi. Bunday yondashuvlar bo'lajak pedagoglarga real pedagogik vaziyatlarni tahlil qilish, konflikt sabablarini aniqlash, turli yechimlarni ishlab chiqish va samarali muloqot strategiyalarini tanlash imkonini beradi. Natijada ularning nizoli vaziyatlarda to'g'ri qaror qabul qilish va pedagogik munosabatlarni samarali boshqarish ko'nikmalari rivojlanadi.

Shu sababli bo'lajak pedagoglarning konfliktologik kompetensiyasini shakllantirishning nazariy asoslarini o'rganish, uning pedagogik imkoniyatlarini aniqlash hamda ta'lim jarayonida samarali metod va texnologiyalardan foydalanish masalalarini tadqiq etish dolzarb ilmiy-amaliy vazifalardan biri hisoblanadi.

METODOLOGIYA

Ushbu tadqiqot bo'lajak pedagoglarning konfliktologik kompetensiyasini shakllantirishning nazariy asoslari va pedagogik imkoniyatlarini o'rganishga yo'naltirilgan bo'lib, nazariy, empirik va tahliliy metodlarning uyg'unligiga asoslandi. Tadqiqotning metodologik asosini kompetensiyaviy yondashuv, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim konsepsiyasi, faoliyatga yo'naltirilgan yondashuv hamda konfliktologik ta'limga oid ilmiy qarashlar tashkil etdi. Shuningdek, pedagogik ta'limga oid ilmiy-metodik adabiyotlar, normativ-huquqiy hujjatlar va zamonaviy pedagogik tajribalar tahlil qilindi.

Tadqiqot jarayonida bo'lajak pedagoglarda konfliktologik kompetensiyani shakllantirishning mazmuni, tarkibiy qismlari, samarali shakl va metodlari hamda uning kasbiy faoliyatdagi ahamiyati asosiy o'rganish obyekti sifatida belgilandi. Xususan, nizoli vaziyatlarni aniqlash va tahlil qilish, konfliktlarning oldini olish, ularni boshqarish va konstruktiv hal etish, shuningdek, kommunikativ va emotsional ko'nikmalarni rivojlantirishning pedagogik imkoniyatlari o'rganildi. Tadqiqot davomida ilmiy ma'lumotlarni to'plash va tahlil qilish uchun pedagogik kuzatish, suhbat, so'rovnoma, test, muammoli vaziyatlarni tahlil qilish hamda pedagogik tajriba-sinov metodlaridan foydalanildi. Pedagogik kuzatish orqali bo'lajak pedagoglarning turli nizoli vaziyatlardagi xatti-harakatlari, muloqot uslubi, muammoli vaziyatlarga munosabati va konfliktlarni hal etish qobiliyatlari o'rganildi.

Suhbat metodi yordamida bo'lajak pedagoglarning konfliktologik kompetensiya haqidagi bilimlari, nizolarning kelib chiqish sabablari va ularni bartaraf etish usullari to'g'risidagi qarashlari tahlil qilindi. Olingan ma'lumotlar bo'lajak pedagoglarda konfliktologik bilim va ko'nikmalarni rivojlantirishga bo'lgan ehtiyojlarni aniqlashga xizmat qildi. So'rovnoma va test metodlari orqali bo'lajak pedagoglarning konfliktologik kompetensiya darajasi, kommunikativ ko'nikmalari, emotsional barqarorligi, nizoli vaziyatlarga munosabati hamda konfliktlarni konstruktiv hal etishga tayyorgarligi o'rganildi. Shuningdek, ularning konfliktlarning oldini olish, muammoli vaziyatlarda to'g'ri qaror qabul qilish va samarali muloqot o'rnatish qobiliyatlari tahlil qilindi.

Tadqiqotning muhim qismi sifatida pedagogik tajriba-sinov ishlari tashkil etildi. Tajriba ikki bosqichda – aniqlovchi va shakllantiruvchi bosqichlarda amalga oshirildi. Aniqlovchi bosqichda bo'lajak pedagoglarning konfliktologik kompetensiyasining mavjud darajasi, nizoli vaziyatlarni anglash va hal etish bo'yicha bilim hamda ko'nikmalari o'rganildi. Olingan natijalar bo'lajak pedagoglarda mazkur kompetensiyani rivojlantirishga qaratilgan metodik ishlarni belgilash uchun asos bo'lib xizmat qildi. Shakllantiruvchi bosqichda konfliktologik kompetensiyani rivojlantirishga qaratilgan pedagogik treninglar, rolli o'yinlar, keys-stadi texnologiyasi, muammoli vaziyatlar, munozaralar va kommunikativ mashqlar amaliyotga joriy

etildi. Bo'lajak pedagoglar turli pedagogik konfliktlarni modellashtirish, ularning sabablarini aniqlash, muqobil yechimlarni ishlab chiqish va vaziyatni konstruktiv tarzda hal etish jarayonlariga faol jalb qilindi. Bu esa ularning kommunikativ, emotsional va ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantirishga hamda nizoli vaziyatlarni samarali boshqarish qobiliyatini shakllantirishga xizmat qildi.

Tadqiqot davomida tizimli, kompetensiyaviy, shaxsga yo'naltirilgan, integrativ va faoliyatga yo'naltirilgan yondashuvlar asosiy metodologik prinsiplar sifatida qo'llanildi. Olingan natijalar bo'lajak pedagoglarning konfliktologik kompetensiyasini shakllantirishning samarali pedagogik imkoniyatlarini aniqlash, ularni kasbiy faoliyatga tayyorlash sifatini oshirish hamda ta'lim jarayonida nizoli vaziyatlarni konstruktiv boshqarishga yo'naltirilgan ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqishga asos bo'ldi.

NATIJALAR

Ushbu tadqiqot doirasida bo'lajak pedagoglarning konfliktologik kompetensiyasini shakllantirishning nazariy asoslari va pedagogik imkoniyatlari empirik tahlil asosida o'rganildi. Pedagogik kuzatishlar, suhbatlar, so'rovnoma, testlar hamda tajriba-sinov ishlari natijalari konfliktologik kompetensiyani rivojlantirishga yo'naltirilgan pedagogik yondashuvlar bo'lajak pedagoglarning nizoli vaziyatlarni anglash, tahlil qilish, oldini olish va konstruktiv hal etish ko'nikmalariga ijobiy ta'sir ko'rsatishini ko'rsatdi.

Aniqlovchi bosqichda bo'lajak pedagoglarning konfliktologik kompetensiyasi yetarli darajada shakllanmaganligi, ayniqsa, nizolarning kelib chiqish sabablarini chuqur tahlil qilish, konfliktlarning oldini olish va murakkab vaziyatlarda samarali yechim topish ko'nikmalarida ayrim kamchiliklar mavjudligi aniqlandi. Shuningdek, ba'zi bo'lajak pedagoglarning nizoli vaziyatlarga nisbatan emotsional yondashishi va kommunikativ strategiyalarni to'g'ri tanlashda qiyinchiliklarga duch kelishi kuzatildi.

So'rovnoma va suhbat natijalari bo'lajak pedagoglarning aksariyati konfliktologiya va nizoli vaziyatlar haqida umumiy nazariy tasavvurga ega ekanligini, biroq mazkur bilimlarni real pedagogik vaziyatlarda qo'llash bo'yicha amaliy tajribasi yetarli emasligini ko'rsatdi. Ayniqsa, konflikt sabablarini aniqlash, nizolarning rivojlanish bosqichlarini baholash, samarali muloqot strategiyasini tanlash, emotsionalni boshqarish va konfliktni konstruktiv hal etish bo'yicha amaliy ko'nikmalarni rivojlantirish zarurati aniqlandi.

Shakllantiruvchi bosqichda bo'lajak pedagoglarning konfliktologik kompetensiyasini rivojlantirishga qaratilgan pedagogik treninglar, rolli o'yinlar, keys-stadi texnologiyasi, muammoli vaziyatlar, munozaralar, "Aqliy hujum", "Klaster" kabi interfaol metodlar hamda kommunikativ mashqlar amaliyotga joriy etildi. Bo'lajak pedagoglar turli pedagogik konfliktlarni modellashtirish, ularning sabablarini aniqlash, vaziyatni turli nuqtayi nazardan tahlil qilish, muqobil yechimlarni ishlab chiqish va o'z qarorlarini asoslash jarayonlarida faol ishtirok etdilar.

Tajriba-sinov natijalari shuni ko'rsatdiki, konfliktologik kompetensiyani rivojlantirishga yo'naltirilgan mashg'ulotlarda ishtirok etgan bo'lajak pedagoglarning nizoli vaziyatlarni tahlil qilish, konfliktlarning oldini olish, samarali muloqot o'rnatish va konstruktiv yechim topish ko'nikmalarida ijobiy o'zgarishlar kuzatildi. Shuningdek, ularning empatiya, tinglash, o'zaro tushunish, emotsional barqarorlik va muammoli vaziyatlarda to'g'ri qaror qabul qilish qobiliyatlari rivojlandi.

Tadqiqot natijalari konfliktologik kompetensiyani shakllantirish bo'lajak pedagoglarning kasbiy tayyorgarligini takomillashtirishga ham xizmat qilishini ko'rsatdi. Bo'lajak pedagoglar nizoli vaziyatlarni pedagogik nuqtayi nazardan baholash, turli konfliktlarni boshqarish strategiyalaridan foydalanish, muloqot jarayonida individual yondashuvni qo'llash va ta'lim jarayonida sog'lom psixologik muhitni yaratish bo'yicha amaliy tajribaga ega bo'ldilar.

Umumiy tahlil natijalari shuni ko'rsatdiki, bo'lajak pedagoglarning konfliktologik kompetensiyasini shakllantirish ularning kasbiy kompetentligini kompleks rivojlantirish, nizoli vaziyatlarni samarali boshqarish, pedagogik muloqot sifatini oshirish hamda ta'lim jarayonida konstruktiv va ijobiy munosabatlarni ta'minlashning muhim pedagogik omili hisoblanadi.

MUHOKAMA

Ushbu tadqiqot natijalari bo'lajak pedagoglarning konfliktologik kompetensiyasini shakllantirish ularning kasbiy tayyorgarligi va pedagogik faoliyatga moslashuvida muhim ahamiyatga ega ekanligini ko'rsatdi. Olingan empirik ma'lumotlar konfliktologik kompetensiyaga yo'naltirilgan ta'lim bo'lajak pedagoglarning nizoli vaziyatlarni aniqlash, ularning sabablarini tahlil qilish, oldini olish hamda konfliktlarni konstruktiv hal etish ko'nikmalarini rivojlantirishda samarali pedagogik yondashuv ekanligini tasdiqladi. Bu esa pedagogik ta'lim jarayonida konfliktologik tayyorgarlikni kuchaytirish zarurligini ko'rsatadi.

Tadqiqot davomida aniqlangan natijalar konfliktologik kompetensiyani rivojlantirishga yo'naltirilgan mashg'ulotlarda bo'lajak pedagoglarning faolligi, muammoli vaziyatlarga qiziqishi va amaliy ishtiroki an'anaviy mashg'ulotlarga nisbatan yuqoriroq ekanligini ko'rsatdi. Interfaol metodlar, muammoli vaziyatlar, rolli o'yinlar, keys-stadi va pedagogik treninglar bo'lajak pedagoglarning konfliktlarni tahlil qilish, turli yechimlarni ishlab chiqish, samarali muloqot o'rnatish va nizoli vaziyatlarda to'g'ri qaror qabul qilish qobiliyatlarini rivojlantirishga xizmat qildi. Bu holat konfliktologik kompetensiyani shakllantirishning pedagogik samaradorligini amaliy jihatdan tasdiqlaydi.

Mazkur natijalar zamonaviy pedagogik ta'limda kompetensiyaviy va shaxsga yo'naltirilgan yondashuvlarning asosiy tamoyillari bilan hamohangdir. Zamonaviy ilmiy qarashlarga ko'ra, pedagogning kasbiy kompetentligi nafaqat predmet va metodik bilimlar, balki turli ijtimoiy-pedagogik vaziyatlarda samarali muloqot qilish, nizolarni boshqarish va konstruktiv qarorlar qabul qilish qobiliyatini ham o'z ichiga oladi. Tadqiqot natijalari ham bo'lajak pedagoglarda konfliktologik kompetensiyani kasbiy tayyorgarlikning dastlabki bosqichlaridanoq tizimli ravishda rivojlantirish muhimligini tasdiqladi.

Shuningdek, konfliktologik kompetensiyaga asoslangan ta'lim bo'lajak pedagoglarning kommunikativ va emotsional kompetensiyalarini rivojlantirishga ham ijobiy ta'sir ko'rsatdi. Pedagogik vaziyatlarni tahlil qilish, turli rollarni bajarish, suhbat va munozaralarda ishtirok etish jarayonida bo'lajak pedagoglarning tinglash, empatiya, o'z fikrini aniq ifodalash, emotsiyalarni boshqarish va suhbatdosh nuqtayi nazarini tushunish ko'nikmalari rivojlandi. Bu esa kelgusidagi pedagogik faoliyatda sog'lom muloqot muhitini shakllantirishga xizmat qiladi.

Tadqiqot davomida ta'lim jarayonidagi ijobiy o'zgarishlar ham kuzatildi. Konfliktologik kompetensiyani rivojlantirishga yo'naltirilgan mashg'ulotlarda bo'lajak pedagoglar kichik guruhlarda ishlash, fikr almashish, nizoli vaziyatlarni birgalikda tahlil qilish va muqobil yechimlarni muhokama qilish orqali hamkorlik hamda muloqot ko'nikmalarini rivojlantirdilar. Natijada ta'lim jarayoni faol ishtirok, o'zaro hurmat va fikr almashishga asoslangan samarali pedagogik muhitga aylandi.

Bundan tashqari, tadqiqot natijalari konfliktologik kompetensiyani rivojlantirish bo'lajak pedagoglarning muammoli va nostandart vaziyatlarda mustaqil fikrlash qobiliyatini shakllantirishda muhim o'rin tutishini ko'rsatdi. Bo'lajak pedagoglar nizolarning sabablarini turli nuqtayi nazardan tahlil qilish, manfaatlar muvozanatini hisobga olish, muqobil yechimlarni ilgari surish va eng maqbul pedagogik strategiyani tanlash orqali o'zlarining tahliliy hamda kasbiy qaror qabul qilish ko'nikmalarini rivojlantirdilar. Bu esa ularni kelgusidagi kasbiy faoliyatda uchrashi mumkin bo'lgan turli murakkab pedagogik vaziyatlarga tayyorlashga xizmat qiladi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, bo'lajak pedagoglarning konfliktologik kompetensiyasini shakllantirish ularni kasbiy faoliyatga samarali tayyorlashning muhim sharti hisoblanadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, konfliktologik kompetensiyani rivojlantirish bo'lajak pedagoglarning nizoli vaziyatlarni aniqlash, ularning sabablarini tahlil qilish, oldini olish, boshqarish va konstruktiv hal etish qobiliyatlarini rivojlantiradi. Shuningdek, mazkur kompetensiya pedagogik muloqot samaradorligini oshirish, emotsional barqarorlikni ta'minlash va ta'lim jarayonida sog'lom psixologik muhit yaratishga xizmat qiladi.

Shuningdek, interfaol metodlar, muammoli vaziyatlar, pedagogik treninglar, rolli o'yinlar, keys-stadi texnologiyasi, munozara va kommunikativ mashqlardan foydalanish bo'lajak pedagoglarda konfliktologik kompetensiyani shakllantirishning samarali vositalari ekanligi aniqlandi. Bunday yondashuv bo'lajak pedagoglarning nizoli vaziyatlarda mustaqil fikrlashi, turli nuqtayi nazarlarni tahlil qilishi, samarali muloqot strategiyalarini tanlashi hamda muammolarga konstruktiv yechim topish imkoniyatlarini kengaytiradi.

Tadqiqot natijalariga tayangan holda, pedagogik ta'lim amaliyotida bo'lajak pedagoglarning konfliktologik kompetensiyasini rivojlantirishga yo'naltirilgan metod va texnologiyalarni keng joriy etish, ularning kommunikativ va emotsional ko'nikmalarini takomillashtirish hamda konfliktologik tayyorgarlikni kasbiy ta'lim jarayoniga izchil integratsiya qilish muhim ekanligi xulosa qilindi. Mazkur yondashuv kelajakda nizoli vaziyatlarni samarali boshqara oladigan, muloqotga ochiq, emotsional jihatdan barqaror va kasbiy kompetent pedagoglarni tayyorlashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi. "Ta'lim to'g'risida"gi Qonun. — O'RQ-637-son, 23.09.2020.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi Farmoni. — PF-5847-son, 08.10.2019.
3. Azizxo'jayeva N.N. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. — Toshkent: O'zbekiston Yozuvchilar uyushmasi Adabiyot jamg'armasi nashriyoti, 2006.
4. To'xtaxo'jayeva M.X. Pedagogika. — Toshkent: O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati nashriyoti, 2010.
5. Mavlonova R.A., To'rayeva O., Holiqberdiyev K. Pedagogika. — Toshkent: O'qituvchi, 2008.
6. G'oziyev E.G'. Umumiy psixologiya. — Toshkent: O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati nashriyoti, 2010.
7. Karimova V.M. Ijtimoiy psixologiya. — Toshkent: Fan va texnologiya, 2012.
8. Андреева Г.М. Социальная психология. — Москва: Аспект Пресс, 2001.
9. Анцупов А.Я., Шипилов А.И. Конфликтология. — Москва: ЮНИТИ-ДАНА, 2004.

10. Дмитриев А.В. Конфликтология. — Москва: Гардарики, 2000.
11. Емельянов С.М. Практикум по конфликтологии. — Санкт-Петербург: Питер, 2009.
12. Козырев Г.И. Введение в конфликтологию. — Москва: Владос, 2001.
13. Леонов Н.И. Конфликтология. — Москва: Издательство Московского психологического института; Воронеж: МОДЭК, 2006.
14. Rogers C.R. A Way of Being. — Boston: Houghton Mifflin, 1980.
15. Goleman D. Emotional Intelligence: Why It Can Matter More Than IQ. — New York: Bantam Books, 1995.
16. Johnson D.W., Johnson R.T. Joining Together: Group Theory and Group Skills. — Boston: Pearson, 2013.
17. Fisher R., Ury W., Patton B. Getting to Yes: Negotiating Agreement Without Giving In. — New York: Penguin Books, 2011.
1. 18. Deutsch M., Coleman P.T., Marcus E.C. The Handbook of Conflict Resolution: Theory and Practice. — San Francisco: Jossey-Bass, 2014.
19. Rahim M.A. Managing Conflict in Organizations. — New Brunswick: Transaction Publishers, 2011.
20. Hocker J.L., Wilmot W.W. Interpersonal Conflict. — New York: McGraw-Hill, 2014.

